

Elev-til-elev læring om læsning, læsetræning og læselyst

Løbende evaluering og feedback

Feedbackens syv trin med dansk og matematik-fagligt eksempel

Forældresamarbejde

- Elevstyrede skole-hjem-samtaler
- Forældremøde om udviklende mindset
- Dialogkort om rammerne for skolernes forældresamarbejde

Intensive læringsforløb

- Eksempelmateriale til et intensivt læringsforløb om brøker
- Eksempelmateriale til et intensivt læringsforløb om retskrivning
- Procesredskab til planlægning af intensive læringsforløb

Elev-til-elev læring

- Elev-til-elev læring med opgaveeksempler fra prøven uden hjælpemidler
- Elev-til-elev læring om tekstforståelse
- Elev-til-elev læring om læsning, læsetræning og læselyst
- Elev-til-elev læring med opgaveeksempler fra prøven med hjælpemidler
- Elev-til-elev læring om skriftlig fremstilling

Dato

December 2017

Udviklet for

Undervisningsministeriet

Udviklet af

Professionshøjskolen Metropol

VIA University College

Rambøll Management Consulting A/S

Metropol, VIA og Rambøll vil gerne takke følgende personer for deres bidrag til materialet:

- Ole Andersen, Kokkedal Skole
- Henrik Helbo Lund, Højvangskolen
- Martin Norgreen, Skolen på la Cours Vej
- Marie Zacher Sørensen, Skolen på Duevej
- Christina Fuglsang Madsen, Østerhåbskolen.

De dele af materialet, der er udsnit af tidligere prøver, er udgivet af ministeriet og forfattet af den daværende siddende opgavekommission.

Indholdsfortegnelse

1. Introduktion til redskabet.....	4
2. Om elev-til-elev læring gennem peer tutoring	5
2.1 Redskabet trin for trin	5
2.1.1 Kortlægning af elevernes forudsætninger.....	5
2.1.2 Ressourcetjekliste.....	5
2.1.3 Målsætninger for eleverne	6
2.1.4 Sammensætning af grupperne	6
2.1.5 Vejledning til gennemførelse.....	7
2.1.6 Opsamling.....	7
2.1.7 Feedback til eleverne.....	7
Bilag 1 – En god tutor og en god tutee.....	9
Bilag 2 – Eksempler på opgaver til ordarbejde.....	11
Ordarbejde A (rod morfemer)	11
Ordarbejde B (endelsen -er).....	12
Ordarbejde C (nøgleord)	13
Bilag 3 – Eksempler på opgaver til tekstforståelse.....	14
Tekstforståelse A (spørgsmål).....	14
Tekstforståelse B (kolonnenotat)	15
Tekstforståelse C (tema)	16
Tekstforståelse D (strategier)	17

1. Introduktion til redskabet

Kompetenceområde: Læsning.

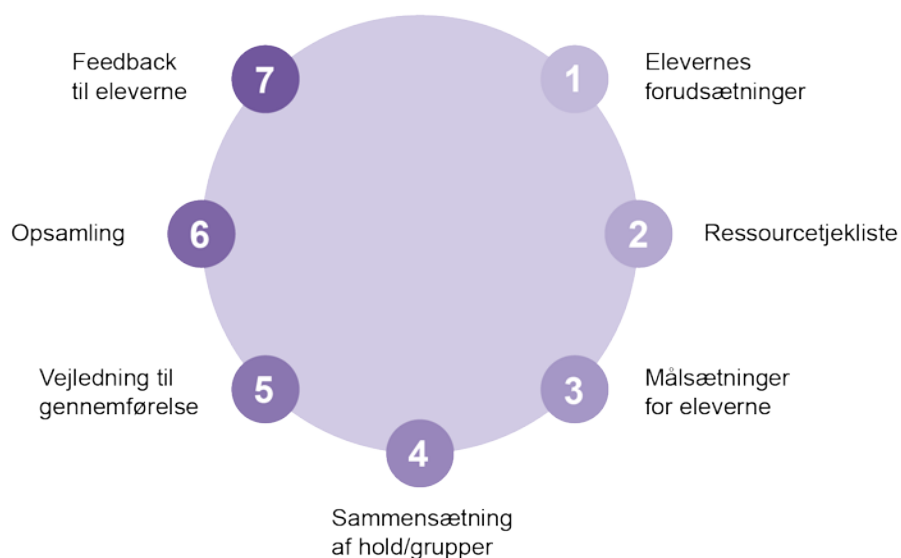
Formål:

- At eleverne læser mere og med større lyst.
- At eleverne tilegner sig såvel afkodningsstrategier som læseforståelsesstrategier.
- At eleverne lærer at arbejde sammen om ordopgaver og tekstforståelsesopgaver.

Metode: Elev-til-elev læring gennem peer tutoring. Redskabet kan indgå i et læsebånd.

Redskabet er bygget op som en **lærervejledning med syv trin** til underviseren. Redskabets trin fem – vejledning til gennemførelse – er det mest centrale trin, som indeholder de aktiviteter, eleverne skal gennemføre i undervisningen. Til trin fem hører en række bilag, der ligger bagerst i materialet. Figuren nedenfor er en illustration af redskabets syv trin:

Figur 1-1: Redskabets syv trin

2. Om elev-til-elev læring gennem peer tutoring

Peer tutoring handler om, at elever hjælper hinanden med fagligt stof. Dvs. en elev, der har rollen som tutor, hjælper en anden elev, kaldet tutee, til at mestre et område, vedkommende ikke har kunnet før. Peer tutoring bruges hovedsageligt i sammenhænge med et tydeligt fagligt fokus, fx læsetræning, og sætter klare rammer for, hvordan tutor og tutee skal samarbejde. Der er forskningsmæssigt belæg for at sige, at begge elever har udbytte af undervisningen. Tutee får individuel støtte tilpasset det niveau, han/hun er på, og tutor opnår en større forståelse af emnet, materialet eller færdigheden ved at skulle forklare det til en anden elev. Et læsemakkerforløb fokuserer på læsefærdigheder men også på øget læselyst.

I et læsemakkerforløb er der oftest tale om cross-age tutoring, hvor en ældre makker læser med en yngre makker. Det er selvfølgelig vigtigt, at den ældre makker er en bedre læser end den yngre makker. Cross-age tutoring har en markant større effekt end same-age tutoring, der dog også har vist god effekt (Wedel, 2017). Altafgørende er, at I eller en læsevejleder yder supervision, således at eleverne guides til at være gode makkere og får den nødvendige faglige støtte.

Læsemakkerkonceptet stammer fra USA, Book Buddies, hvor læseforskere med stor succes har løftet elever med faglige, sociale og personlige udfordringer ved hjælp af cross-age tutoring. I Danmark har der også været flere succesfulde forsøgs- og udviklingsarbejder med læsemakkerkonceptet, der netop har vist, at både de yngre og de ældre makkere profiterer både fagligt, socialt og personligt ved at deltage i et sådant forløb. I forhold til målgruppen i dette projekt *Fagligt løft* bør sammensætningen af makkerpar være nøje overvejet, se kommende afsnit "Sammensætning af makkerpar".

2.1 Redskabet trin for trin

2.1.1 Kortlægning af elevernes forudsætninger

For at kunne sammensætte gode læsemakkerpar er det en god idé at vurdere elevernes læsefærdigheder ud fra komponenterne i Elbros læsereb, se Vidensopsamlingen for dansk (findes [her](#)):

- Hvordan klarer eleverne sig i læseforståelse? Hvor stort er deres ordforråd? Deres viden om verden? Deres evne til at danne inferens? Deres genrekendskab?
- Hvordan er elevernes afkodning? Er de flydende læsere, eller bør der fortsat arbejdes med automatisering af ordlæsefærdigheder? Hvilke komponenter i afkodningen bør der fortsat arbejdes med?
- Hvilke afkodnings- og læseforståelsesstrategier anvender eleverne?

Ligeledes kan resultaterne af de Nationale Test og/eller andre læsetest, fx Skriftsprog Udvikling fra Høgreffe eller IL-ungdom, hjælpe med at afdække, om eleverne har de største udfordringer inden for afkodning, sprogforståelse eller tekstforståelse.

Et læsemakkerforløb bør altid indeholde læsning af tekster, hvor der både arbejdes med afkodning og sprogforståelse i læsning.

2.1.2 Ressourcetjekliste

1. Tid: Forløbet bør indeholde tre lektioner om ugen i 10 uger.
2. Materialer og hjælpemidler: Gode frilæsningsbøger tilpasset tutees læseniveau. Der kan med fordel skiftes mellem at læse fakta og fiktion. Bibliotekarere bør lave kasser med bøger på forskellige niveauer.

3. Træning af tutorer til at kunne skabe et positivt læringsfællesskab (supervision) – se i bilag 1 "En god tutor og en god tutee".
4. Antal undervisere: Der kan med fordel være fx en læsevejleder – og meget gerne også en tosprogsvejleder, når der er tale om skoler med mange tosprogede elever – med i forløbet for at yde særlig støtte til de fagligt mest udfordrede elever.
5. Hvis man vælger cross-age tutoring, skal der koordineres skemamæssigt med andre undervisere og klasser.
6. Lokale: Det er vigtigt, at makkerparrene kan sidde et roligt og uforstyrret sted på skolen.

2.1.3 Målsætninger for eleverne

Målet med redskabet er, at:

- Eleven kan styre og regulere sin læseproces og diskutere teksters betydning i deres kontekst (kompetencemål for læsning for 7. - 9. klasse).
- Eleven trives bedre i skolen.
- Eleven udnytter sine læringspotentialer.
- Eleven får lyst til at læse/lære mere.

Konkrete læringsmål for eleverne må tage udgangspunkt i elevens forudsætninger. Eksempler på konkrete, tydelige læringsmål for eleven kunne være:

- Jeg kan skrive nøgleord som læseforståelsesstrategi.
- Jeg kan koble ny viden med mine egne erfaringer, eller med det jeg allerede ved.
- Jeg kan afkode svære, længere ord ved hjælp af morfemdeling.
- Jeg ved, hvordan jeg kan finde ud af ords betydning.
- Jeg læser mere, end jeg plejer, og jeg kan lide at læse.

2.1.4 Sammensætning af grupperne

I forhold til 8. klasses fagligt udfordrede elever er der flere muligheder for at danne læsemakkerpar:

1. En voksen læser som ældre makker med en elev i 8. klasse, der er fagligt udfordret. Tutoren kan være en pædagog fra skolen, bedsteforældre eller studerende fra omkringliggende uddannelser (cross-age).
2. 8. klasse er tutorer for 5. eller 6. klasse og matches således, at de ældre makker læser bedre end de yngre, dvs. en fagligt udfordret elev i 8. klasse læser med en yngre elev, der også har svært ved det. Her kan alle klassetrin i princippet matches; der bør dog være et par års forskel på makkerne, da rollefordelingen skal være tydelig for eleverne. Her er det også vigtigt, at tosprogede yngre læsemakker med et begrænset ordforråd læser med tosprogede ældre læsemakker (cross-age).
3. Dygtige elever i 8. klasse er tutorer for elever i samme klasse, der er fagligt udfordrede (same age). Da eleverne går i samme klasse eller er på samme klassetrin, er det vigtigt, at tutorerne får en grundig vejledning i, hvad der er deres opgave, således at tutees føler sig som ligemænd, se bilag 1.
4. 8. klasse er på skift henholdsvis tutor og tutee, og der arbejdes i par, der er fagligt matchet. På skift får en elev ansvaret for at gennemføre lektionen. Evt. kan man lade drengene være tutorer for pigerne og omvendt. Dette koncept fordrer en velfungerende klasse med fin trivsel og god tone blandt eleverne.

2.1.5 Vejledning til gennemførelse

1. Ved cross-age tutoring skal tutorerne grundigt vejledes i, hvordan de kan hjælpe en yngre makker med at læse. Der bør indledes med fx et tretimers kursus, hvor de ældre makker klædes på til at være tutorer. Her skal der tales om, hvordan man giver feedback, når der læses, hvilke læsestrategier der kan benyttes, og hvordan man er en god rollemodel. Undervejs superviseres der, dvs. tutorer mødes med koordinator, fx læsevejlederen eller en underviser, ca. hver 14. dag, hvor der tales om, hvordan det er gået, og hvad der skal ske fremover.
2. Hver lektion skal bestå af:
 - a. Genlæsning af tidligere læst tekst
 - b. Læsning af ny tekst
 - c. Ordarbejde – se eksempler i bilag 2
 - d. Tekstforståelsesarbejde – se eksempler i bilag 3
 - e. Derudover skal der i hver lektion være tid til at evaluere dagens arbejde, fx i en logbog, som makkerparret i fællesskab skriver i.
3. I foråret 2018 forventes det, at der udkommer et større materiale med flere opgaver på emu.dk. Materialet 'Vi ses, læsemakker!' er afprøvet i ca. 80 klasser rundt om i landet og er en del af forskningsprojektet "Struktureret elevsamarbejde på tværs af klasser".

2.1.6 Opsamling

Opsamling er en del af læsemakkerkonceptet, da der efter hver lektion samles op på dagens arbejde. Følgende spørgsmål bør besvares:

- Hvad har vi lavet? Hvor meget nåede vi?
- Hvad synes vi om bogen, vi læser?
- Hvordan fungerede opgaverne til 'ordarbejde' og til 'tekstforståelse'?
- Hvad var svært, og hvad gjorde vi, når noget var svært?
- Nåede vi målene for opgaverne? Har vi arbejdet koncentreret hele tiden?
- Hvordan har stemningen været? Hvordan gik det med at være tutor og tutee (same age)?

I følger naturligvis op på samtalerne og støtter eleverne i at få det bedste muligt ud af forløbet.

2.1.7 Feedback til eleverne

Når forløbet er slut, og de 10 uger er gået, skal forløbet afsluttes på en god måde, især hvis der er tale om cross-age tutoring. Der skal siges farvel, evt. kan den ældre makker skrive et diplom til den yngre makker for at markere, at han/hun har gennemført forløbet.

Hvis der er tale om same-age tutoring, er det en god idé samlet at tale med alle elever om, hvordan det var at være tutor og tutee, og hvad det betød socialt og personligt. Det må også klart italesættes, hvad eleverne fagligt har fået ud af det. Har de fået mere lyst til at læse? Hvad har de lært ved at skulle forklare en anden elev noget fagligt? Føler begge, at de har rykket sig læsermæssigt? I kan også anvende forskellige før-og-efter test, så eleverne selv tydeligt kan se de fremskridt, de har gjort. Se i øvrigt redskabet *Løbende evaluering og feedback*, der findes på emu.dk.

Hvis I vil læse mere

- Johnston, Francine R., Marcia Invernizzi, Connie Juel, and Donna Lewis-Wagner (2009): Book Buddies Second Edition A Tutoring Framework for Struggling Readers
- SFI-rapport (2015): Skolerettede indsatser for elever med svag socioøkonomisk baggrund
- SFI-rapport (2015): Inkluderende skolemiljøer – elevernes roller
- Satspuljeprojektet (2016-2018): Vi ses, læsemakker! I ”Styrket faglighed blandt udsatte børn”, UVM
- Schultz, Mia Finnemann (2011): Læsemakker – sammen om læsning. Gyldendal
- Schultz, Mia Finnemann (2016): Læsemakker for børn i udsatte positioner. Gyldendal
- Schultz, Mia Finnemann (2013): Evaluering af Læsemakker: Et projekt i 3 faser 2007-2010
- Wedel, Nils (2017): Peer learning. Hans Reitzels Forlag.

Bilag 1 – En god tutor og en god tutee

Husk, I er et makkerpar!

Sådan er du en god tutor:

Skab en positiv stemning:

- Vær glad og positiv
- Kom med positive kommentarer
- Lær din makker at kende.

Eksempler på **positive** kommentarer:

Det er dejligt, at du er klar, når jeg kommer.

Godt, at du har husket din bog.

Udvis opmærksomhed over for din makker:

- Forstå din makkers verden
- Anerkend, at der kan være forskelle mellem jer
- Lyt til din makker.

Eksempler på at vise **opmærksomhed**:

Hvordan går det med dig i dag?

Hvad skal du i weekenden?

Respektér hinanden:

- Undersøg og lyt til hinandens forslag
- Vælg bøger, der interesserer tutee.

Eksempler på at vise **respekt**:

Jeg kan godt forstå, hvis du synes, denne tekst er rigtig svær.

Spændende emne du har valgt.

Giv faglig support:

- Opmuntr din makker til at blive ved med at prøve
- Stil passende krav, gør opgaven lettere eller sværere efter behov
- Forklar tydeligt, hvad der er godt/mindre godt
- Lad din makker tale mest, dvs. stil åbne spørgsmål.

Eksempler på **faglig** support:

Det gik jo fint, nu prøv vi at gøre det lidt sværere.

Hvordan kom du frem til det?

Sådan er du en god tutee:

Skab en positiv stemning:

- Vær glad og positiv
- Lær din makker at kende
- Vær klar til tiden.

Udvis opmærksomhed over for din makker:

- Lyt til din makker, og gør det så godt, du kan
- Stil spørgsmål, hvis der er noget, du ikke forstår.

Respektér hinanden:

- Undersøg og lyt til hinandens forslag
- Anerkend, at der kan være forskelle mellem jer.

Bilag 2 – Eksempler på opgaver til ordarbejde

I kan finde flere lignende opgaver i materialet *Vi ses, læsemakker*, som udkommer gennem ministeriet og Trygfonden i foråret 2018.

Ordarbejde A (rod morfemer)

Læringsmål:

Jeg kan læse længere ord (på mere end 10 bogstaver) og dele dem i morfemer.

Opgave:

Find sammen fem meget lange ord i tutees bog.

Lad tutee skrive ordene i kasserne og hjælp hinanden med at finde roden i ordet.

Lad derefter tutee skrive ordene opdelt efter rod morfem på linjerne.

Hvis tid, så prøv sammen at danne nye sætninger med ordene.

Eksempel:

usikkerhed

u-sikker-hed

Ordarbejde B (endelsen -er)

Læringsmål (fiktion):

Jeg kan genkende nutidsendelser og flertalsendelser i læsning af ord.

Opgave:

Find sammen så mange verber (udsagnsord) og substantiver (navneord) som muligt med endelsen -er i tutees bog. Pas på, det skal være en endelse (-er eller -r) og ikke en del af ordet som fx i "klaver".

Diskuter, om det er et substantiv eller et verbum. Lad tutee skrive ordene i den rigtige kolonne. Det er vigtigt, at I begge forstår alle ordene. Tal om, hvad de betyder, og hvordan man kan finde ud af, hvad de betyder.

Eksempel:

Substantiver	Verber
Tigerunge -r	Kravl -er

Skriv her:

Substantiver	Verber

Ordarbejde C (nøgleord)

Læringsmål (fakta):

Jeg kan skrive nøgleord, der viser det vigtigste i en tekst.

Opgave:

Læs sammen afsnit for afsnit og tal om, hvad der er det vigtigste i afsnittet.

Lad først tutee komme med forslag til 4-5 nøgleord til hvert afsnit, og lad bagefter tutor komme med sine forslag.

Bliv enige om 4-5 nøgleord til hvert afsnit.

Eksempel:

"Det er ikke nyt, at søfolk bliver angrebet af pirater. Sådan har det været i mange århundreder. De fleste forbinder pirater med de sørøvere, vi kender fra utallige film og bøger: Et eventyrligt skib med farlige typer ikklædt klap for øjet, træben, rådne tænder, en flaske rom i den ene hånd og en krum sabel i den anden. I dag er det især pirater fra Somalia, der truer skibsfarten."

Nøgleord: pirater, sørøvere, eventyrligt, i dag, Somalia

Opgave:

1. afsnit nøgleord:

2. afsnit nøgleord:

3. afsnit nøgleord:

4. afsnit nøgleord:

Bilag 3 – Eksempler på opgaver til tekstforståelse

Opgaverne er lettere bearbejdet ud fra *Vi ses, læsemakker!*

Tekstforståelse A (spørgsmål)

Læringsmål (fiktion):

Jeg kan stille undrende spørgsmål til en tekst.

Opgave:

Stil først tre spørgsmål, hvor I kan finde svaret direkte i teksten.

Stil derefter tre undrende spørgsmål, hvor I er nødt til at finde svaret mellem linjerne.

Lad tutee skrive spørgsmålene i skemaet.

Besvar derefter spørgsmålene sammen.

Eksempel:

Kaj sidder inde på sit værelse med tårerne trillende ned ad kinderne. Han tænker på Solvej fra 8.c, som gik hjem sammen med Kasper.

Spørgsmål, hvor svar findes direkte i teksten	Spørgsmål, hvor svar findes mellem linjerne
Hvad hedder hovedpersonen?	Hvorfor er han ked af det?

Skriv her:

Spørgsmål, hvor svar findes direkte i teksten	Spørgsmål, hvor svar findes mellem linjerne

Tekstforståelse B (kolonnenotat)

Læringsmål (fakta):

Jeg kan reflektere over en tekst ved at sammenstille informationerne med mine egne tanker.

Opgave:

Skriv de vigtigste informationer fra jeres bog ned i kolonnenotatet.

Skriv efter hver information, hvad I tænker om det.

Eksempel:

Vigtige informationer fra bogen	Det tænker vi om det
Månen er dannet af resterne fra et sammenstød mellem Jorden og en anden planet	Det må have været et meget voldsomt sammenstød. Bare det ikke sker igen

Skriv her informationer fra bogen og jeres tanker herom:

Vigtige informationer fra bogen	Det tænker vi om det

Tekstforståelse C (tema)

Læringsmål (fiktion):

Jeg kan skelne mellem, hvad en tekst handler om, og hvad den drejer sig om.

Opgave:

Genfortæl først handlingen for hinanden – så har I svaret på, hvad teksten handler om.

Skriv, hvad hovedpersonen gerne vil opnå; det må gerne være flere ting, altså hvad der er hans/hendes projekt.

Tal nu om, hvad teksten mon drejer sig om. Hvilken problemstilling behandler teksten – hvad vil teksten gerne gøre os klogere på? Lad tutee skrive, hvad teksten drejer sig om.

Eksempel:

I "Klodshans" vil hovedpersonen gerne giftes med prinsessen og have det halve kongerige. Han vil nok også gerne vise sin far og sine brødre, at han også duer til noget (projekt/handling).

"Klodshans" viser, at fantasi og gåpåmod er vigtigere end boglig lærdom (tema/drejer sig om).

Skriv her:

Projekt/handling:

Tema/drejer sig om:

Tekstforståelse D (strategier)

Læringsmål (fiktion):

Jeg kan forstå komplekse tekster.

Opgave:

Find sammen mindst tre steder i teksten, hvor noget var svært at forstå.

Tal om, hvad man kan gøre, når man synes, noget er svært i en tekst. Hvad er svært?

- Det kan være et langt, vanskeligt ord.
- Det kan være en lang sætning.
- Det kan være, at man skal bruge figurer eller læse mellem linjerne for at forstå.
- Det kan være, at man må huske noget fra tidligere for at forstå.

Formulér sammen tre gode råd til andre læsemakkere om, hvad de kan gøre, når de oplever, at noget er svært at læse og forstå.

Eksempel:

I teksten står der: "Stormen rykkede træerne op med rode."

Vi er usikre på, hvad "med rode" betyder. Vi kender konteksten (der var storm), og vi ved, at træer har rødder. Derfor gætter vi os til, at det betyder, at træerne blev revet helt op af jorden med rødder og det hele af blæsten.

Godt råd: Når man møder et ukendt ord, kan man prøve at læse hele sætningen igen, eller sætningerne lige før og efter, for at få nogle spor.

Skriv de tre råd her: